

Сторінки історії

З ГЛИБИНИ ТИСЯЧОЛІТЬ

Гаї-Лев'ятинські: загадкові знахідки

На північно-східній околиці с. Гаїв-Лев'ятинських, серед лісу, лежить урочище «Стара баба». З давніх-давен місцеві жителі знаходили там цікаві і загадкові речі: оббиті уламки каменю, гарно оброблені крем'яні вістря та ножі, прозвані у народі «громовими стрілами». Це породжувало численні легенди про стару бабу, яка нібито там жила, аналася з нечистим, напускала на людей різні жахи.

Перші наукові дослідження урочища розпочалися в 20-х роках нашого століття. Завдяки розкопкам археологів І. Брика, З. Бехельського, А. Цинкаловського було виявлено 9 скучень крем'яних предметів мезолітичного часу (12—7 тис. років до н. е.) та уламки кераміки періоду раннього заліза (VII ст. до н. е. — поч. н. е.). Результатом досліджень стала монографія Івана Брика «Культура кам'яної епохи на дюнах західної частини Південної Волині», яка вийшла у світ в 1928 р. польською мовою.

У наш час невеликі археологічні обстеження пам'яток проводилися співробітниками Львівського інституту суспільних наук АН УРСР (зараз Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича АН України) Р. Грибовичем та Л. Мацкевим. Село Гаї-Лев'ятинські згадується в «Археологічних пам'ятках Прикарпаття і Волині кам'яного віку» (Київ, «Наукова думка», 1981, с. 144), а також включене в карту місцезнаходжень мезолітичних пам'яток України (Телегін Д. Я. Пам'ятники епохи мезоліта на території Української ССР. Київ, «Наукова думка», 1985, с. 129).

Хоча дослідження були короткочасні, проте принесли численні речовий матеріал. Виявлені знаряддя

праці, деякі фауністичні рештки дають можливість наближено відтворити картину життя людини кам'яного віку на цій території.

Внаслідок природних змін, наприкінці в'юрмського зледеніння, відступає останній льодовик, звільняючи великі масиви землі від льодового панциру. Пом'якшення клімату змінило тваринний і рослинний світ. Наші райони заселяють тури, козулі, олені, дикі свині — в основному вся сучасна фауна. На північ відійшли стада великих тварин — мамонтів, шерстистих носорогів та ін. Багаті на воду території поступово заростають густими листяно-хвойними лісами.

Перекочуючи за стадами диких тварин, поселяються тут численні племена мезолітичних людей. Такою короткочасною стоянкою було поселення біля с. Гаїв-Лев'ятинських. Велика кількість фауністичних решток, кісток диких тварин говорять про мисливський характер пам'ятки. Але поряд із мисливством велике значення мало збиральництво. В їжу вживалися гриби, горіхи, ягоди, різні коренелюди.

Вищезгадані розкопки виявили чимало цікавих речей, які стародавні люди щоденно використовували у своєму господарстві. Це — скребки для обробки шкур та дерева, ножі та наконечники стріл, велика кількість мікролітичних знарядь праці у вигляді трикутників і трапецій. Слід відмітити, що наконечники стріл та мікролітичні знаряддя є основними датуючими елементами пам'ятки. Адже відомо, що саме на стадії мезоліту людина оволодіває технологією виготовлення лука і стріл, а також складних знарядь праці, складовими яких були мікроліти.

Та згодом стоянка опустіла. Можливо, слідом за стадами тварин люди переселяються в райони, більш багаті на дичину, можливо, були якісь інші причини. І тільки через декілька тисячоліть на те ж місце приїшли інші поселенці. Це було одне з багатьох племен високої культури ранньозалізного часу, які в VIII—VII ст. до н. е. густо заселили території сучасних Рівненщини, Львівщини і ін. областей.

На відміну від своїх попередників, вони були землеробами. Вигідне розміщення піщаної дюни, чиякякі лежало поселення, і особливо близькість до води (урочище півколом облягає старе русло, по якому колись протікала річка) сприяли господарській діяльності людей. Внаслідок досліджень було виявлено уламки глиняної діжки, посуду, прикрашені підвінцевим дірчастим або наліпним орнаментом. Знахідки декількох уламків крем'яних серпів, заполірованих від тривалого використання, говорять про вирощування зернових культур.

Але поселення було недовготрасним. Знахідки — малочисленні і дуже дрібні. Піщаний сипучий ґрунт не доніс до наших днів ані залишків жител, ані інших матеріальних речей, які б збагатили наші знання про цю пам'ятку.

З того часу урочище лежить пустою. І тільки уламки кременю та де-неде кераміки нагадують про ті давні віки, коли людина в боротьбі з природою відстоювала право на своє існування.

Ярослав ОНИЩУК, молодший науковий співробітник Бродівського краєзнавчого музею.